

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Język - historia - humanistyka

Author: Artur Rejter

Citation style: Rejter Artur. (2021). Język - historia - humanistyka. W: W. Wilczek (red.), "Bogactwo Polszczyzny w Świetle Jej Historii. T. 8" (S. 13-23). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Język – historia – humanistyka

ARTUR REJTER

Uniwersytet Śląski w Katowicach

 <http://orcid.org/0000-0002-1487-859X>

W dobie dyskusji nad statusem nauki, poszczególnych jej dziedzin i dyscyplin, warto podjąć kwestię istoty oraz miejsca humanistyki w odniesieniu do interesujących nas podczas kilkunastoletniego już cyklu konferencji pojęć języka i historii. Przed wieloma laty Tadeusz Kotarbiński pisał:

Nauki historyczne, badające: treść, tok, genezę, doniosłość i przyczyny ludzkich doznań i działań, skutków i wytworów tych działań oraz dyspozycyj do tych doznań i działań w ludziach i w otoczeniu – nazywać będziemy naukami humanistycznymi [...].

Kotarbiński, 1986: 343–344

W samej już definicji nauk humanistycznych uczony widział zatem alianse ich przedmiotu z historyczną perspektywą opisu², co istotne i kluczowe dla nas, historyków języka. Dziedzina humanistyki nie jest jednak rozpatrywana tylko ze względu na jej wewnętrzną specyfikę, zakres oddziaływania czy epistemologiczną

¹ Pierwsze wydanie cytowanej pracy pochodzi z roku 1929.

² T. Kotarbiński włącza nauki humanistyczne w obręb nauk historycznych, które z kolei rozumie następująco: „Historyczną zaś nazwiemy każdą tezę, która: bądź stwierdza, jak kiedyś było lub bywało; bądź konstatuje, z czego powstało to a to; bądź odpowiada na pytanie, dlaczego (z jakich przyczyn) to a to się zdarzyło. Krótko: nauki historyczne zajmują się głównie opisem oraz tłumaczeniem genetycznym i przyczynowym minionych zdarzeń (zdarzeń w ściślejszym znaczeniu oraz stanów rzeczy)” (Kotarbiński, 1986: 337).

wsobność. Problem zyskuje zgoła odmienny wymiar, gdy przyjrzeć się mu w odniesieniu do innych gałęzi wiedzy, ale też rzeczywistości społeczno-kulturowej w ogóle. Warto przywołać chociażby słowa Barbary Skargi:

Trudno jest dzisiaj bronić humanizmu i wiedzy humanistycznej. Współczesna cywilizacja im nie sprzyja, nie one koncentrują na sobie zainteresowanie ludzi. Bronić humanistyki to jakby bronić świata odchodzącego w przeszłość, nieco już anachronicznego, a tymczasem bronić trzeba i czyni się to z różnych pozycji, używając różnych argumentów.

Skarga, 1999³: 121

Taki stan można rzecz jasna tłumaczyć wielorako, nie miejsce tutaj na to, ważna pozostaje jednak istota refleksji humanistycznej, w której centrum – w odróżnieniu od refleksji: ścisłej, przyrodniczej czy nawet społecznej – stoi człowiek „jako taki, jako twórcze indywiduum, jako ten, co myśli i tworzy, jako ktoś niepowtarzalny w swej pracy, inwencji i przeznaczeniach” (Skarga, 1999: 125). Wchodzimy zatem na teren nieterminologicznie rozumianej metafizyki, czyli pewnego uwznioślenia, tajemnicy, niepoznawalnego. Trafnie oddaje to język niemiecki, który na określenie nauk humanistycznych ma słowo *Geisteswissenschaften*, czyli ‘nauki o duchu’.

Ów duch zamknięty jest także w języku, fenomenie złożonym, wielowymiarowym, poddawanym obserwacji wszechstronnej, współcześnie nierzadko metodologicznie polifonicznej. W moim przekonaniu sedno, kwintesencja oraz *arché* języka, choć nie zawsze w pełni się ujawniające, przeciwnie – raczej fragmentaryczne, tkwią w jego historii, zarówno wewnętrznej, jak i zewnętrznej (w ujęciu Klemensiewiczowskim⁴), zatem – jak to określa Stanisław Borawski (2000) – w dziejach jego budowy oraz w dziejach użycia.

³ Pierwodruk tekstu ukazał się w roku 1991.

⁴ Zob. Klemensiewicz, 1961-1972.

Parafrazując tezę Hegłowską, że filozofia objawia się w swej historii, jest tąż historią⁵ (Hegel, 2013: 23-166), analogicznie do tego i język można rozumieć jako zjawisko nie tylko historycznie motywowane, ale też utożsamiane z procesem dziejowym. Czyż nie zadając sobie pytań o przeszłość języka, dopiero zyskujemy odpowiedzi na pytania dotyczące jego stanu obecnego? Nawet tak zagorzały zwolennik synchronii, jakim był Ferdinand de Saussure (2002: 167-211), nie przeczył randze historii⁶, w sumie procesów diachronicznych poszczególnych języków upatrując ekstraktu fazy współczesnej.

Pozostajemy wciąż w kręgu podobnych problemów: pochodzenia ludzkiej mowy (także w sensie ewolucyjnym⁷) i językowego praprzodka⁸, stosunku odmiany ustnej do pisanej (ich dystynkcji, wzajemnej chronologii), wkładu języka w rozwój kultury (bądź odwrotnie), odbicia rzeczywistości w języku czy stwarzania przezeń światów, strukturalistycznej systemowości i postmodernistycznej „anarchii” oraz tyranii rozmycia, przeobrażeń o charakterze teleologicznym i samorzutnego cyklu przypadkowych zmian etc.⁹. Język w związku z wielością pytań, jakie wywołuje,

⁵ „Pierwszą myślą, jaka przychodzi nam do głowy przy [rozważaniu] historii filozofii, jest to, że sam ten przedmiot zawiera od razu pewną wewnętrzną sprzeczność. Filozofia zamierza bowiem poznać to, co niezmienne, wieczne, istniejące samo w sobie i dla siebie. Jej celem jest prawda. Natomiast historia opowiada o czymś takim, co kiedyś było, później zaś znikło i zostało wyparte przez coś innego. Jeżeli wychodzimy z założenia, że prawda jest wieczna, to nie zstępuje ona w sferę tego, co przemijające, i nie ma żadnej historii. Jeśli natomiast ma ona historię, historia zaś polega na tym, że przedstawia nam tylko szereg przeszłych postaci poznania, to prawdy nie da się w niej znaleźć, prawda nie jest bowiem niczym przeszłym” (Hegel, 2013: 31).

⁶ „Istotnie, bezwzględna nieruchomość nie istnieje [...]; wszystkie części języka ulegają zmianie; każdemu okresowi odpowiada mniej lub bardziej znacząca ewolucja. Jej tempo i intensywność mogą być różne, nie osłabia to jednak samej zasady. Rzeka języka płynie bez przerwy; czy jej bieg jest spokojny czy gwałtowny – to sprawa drugorzędna” (de Saussure, 2002: 167).

⁷ Zob. np.: Aitchison, 2002; Żywicznyński, Wacewicz, 2015.

⁸ Zob. np. Renfrew, 2001.

⁹ Ostatnie ze wskazanych cech odsyłają przede wszystkim (choć nie tylko) do przeciwstawnych sobie ujęć strukturalistycznych i poststrukturalistycznych

jest przedmiotem analiz i interpretacji konstruowanych z zastosowaniem rozmaitych perspektyw. Tak jest poczynając od ogólnych refleksji natury metafizycznej i ontologicznej w myśli starożytnej Grecji, poprzez ograniczone do teologii uwagi nad mową w okresie Średniowiecza i rehabilitujące język zabiegi epok nowożytnych do Oświecenia włącznie, aż po etap językoznawstwa wyodrębnionego jako nauka szczegółowa u zarania stulecia dziewiętnastego. To właśnie w wieku XIX, na skutek rosnącej popularności podróży, ale też rozwoju myśli technicznej, poznaje się inne języki, co skutkuje zainteresowaniem językiem jako fenomenem poniekąd ogólnym, obfitującym w niezliczone tajemnice, tym samym generującym wiele pytań o specyfikę tego tworu oraz niezmiernych kwestii o charakterze drobiazgowym (Ivić, 1975; Paveau, Sarfati, 2009). Język zatem jest również tym, co o nim wiemy dzięki ustaleniom badaczy zajmujących się problematyką lingwistyczną. Idąc dalej, można stwierdzić, że historia języka jest wobec tego w pewnym sensie historią językoznawstwa¹⁰. Oczywiście, istota kodu naturalnego jako taka pozostaje niezmienna, to jedynie poszczególne sposoby jego opisu podświetlają, profilują dane aspekty, jakości czy funkcje, zawsze wszak wydobywając fragmentaryczny obraz ludzkiej mowy.

Myśl dotycząca języka nie pozostaje bez związku z obserwacjami natury filozoficznej, o czym warto szczególnie pamiętać. Starożytny namysł nad logiką był aktualny właściwie do końca XIX wieku, kiedy to koncepcję Arystotelesowską zastąpiła na przykład

oraz do metod kręgu postmodernistycznego (np. lingwistyki kognitywnej czy lingwistyki kulturowej).

¹⁰ W sukurs znów przychodzi tu G.W.F. Hegel: „Zewnętrzną historię mają, podobnie jak religia, również i inne nauki, a tak samo i filozofia. Jest to historia ich powstawania, rozpowszechniania się, rozkwitu, podupadania, odradzania się, historia ich nauczycieli, protektorów czy też antagonistów, a w tej samej mierze również historia zewnętrznego stosunku, w jakim pozostawały one [do innych dziedzin:] częściej do religii, ale niekiedy też do państwa. Ten aspekt ich historii daje również sposobność do interesujących pytań, między innymi: jak wytłumaczyć zjawisko, że filozofia, będąc nauką o absolutnej prawdzie, okazała się czymś ograniczonym do pewnej, zupełnie małej liczby jednostek, do pewnych szczególnych narodów i okresów” (Hegel, 2013: 33).

logika formalna Gottloba Fregego, która z kolei wywarła wpływ na szereg metod sformalizowanego opisu języka (np. Rudolfa Carnapa). Neopozytywizm, będący pod przemożnym wpływem scjentyzmu nauk przyrodniczych, wywołał lawinę koncepcji dehumanizujących język, abstrahujących go od opisów modelowych. Skrajny empiryzm Johna Locke’a i Davida Hume’a prowadzący do mentalizmu zderzony został z eksternalistyczną teorią Johna Stuarta Milla. Antymentalny behawioryzm także znalazł swoich oponentów – Williard Van Orman Quine, dzięki swej teorii przekładu, przyczynił się poniekąd do powstania kognitywistyki, która poprzez związki (niebezpośrednie) z fenomenologią przeniosła się na teren psychologii, a następnie językoznawstwa. W fenomenologii, już Husserlowskiej, podobnie jak w kognitywistyce, wskazuje się na prymat filozofii umysłu względem filozofii języka. I wreszcie dostrzeżenie przez Ludwiga Wittgensteina rangi pragmatyki jako subdziedziny semiotycznej wyodrębnionej już przez R. Carnapa (i niezależnie od niego przez Charlesa Morrisa), wskutek zaakcentowania problemu użycia znaku, a z czasem wręcz utożsamienie znaku z tymże, doprowadziło do rozwoju i niebywałego dziś wzrostu popularności pragmatyki lingwistycznej (Maciaszek, 2006; Muszyński, 2006). Neopozytywistyczna krytyka metafizyki jako naczelnego atrybutu tzw. filozofii pierwszej również wywołała polemiki¹¹. Karl R. Popper na przykład często sytuował metafizykę u podstaw poznania naukowego¹². Koncepcja rewolucji naukowej Thomasa S. Kuhna zaś przyniosła pojęcie paradygmatu, kluczowe też dla językoznawstwa. Należy pamiętać, że relacja bywa zwrotna, to znaczy filozofia również może czerpać z doświadczeń myśli lingwistycznej. Tak jest między innymi w przypadku wpływu koncepcji opisu języka autorstwa Ferdynanda de Saussure’a, Noama Chomsky’ego czy Stevena Pinkera na współczesną epistemologię, ale także obecności epistemologii w różnych teoriach i metodach językoznawczych (Muszyński, 2007). Język

¹¹ Por. też Kmity, red., 1978.

¹² Jako przykład przywoływał przewrót kopernikański, u źródeł którego pojawiły się pytania natury metafizycznej właśnie.

w ujęciach skrajnie, moim zdaniem, esencjalistycznych, takich jak filozofia analityczna, staje się przedmiotem poznania oraz – równocześnie – idealnym, zdaniem zwolenników tych koncepcji, narzędziem służącym do opisu świata. Na drugim biegunie plasuje się filozofia postmodernistyczna z niezliczonymi jej nurtami, postulująca m.in. metodologiczny synkretyzm czy hołdująca pogładowi o dyskursywizacji rzeczywistości. To tylko kilka z wielu przykładów wzajemnych aliansów językoznawstwa i filozofii.

Dotykając natomiast problemu historii, dostajemy się w przestrzeń rozważań o jej istocie. Ważne dziś pozostaje, iż funkcjonujemy w epoce licznych zwrotów: narratystycznego, kulturowego, pamięciowego, językowego, wreszcie historycznego i wielu innych. Wszystkie one dotyczą problemu idei, epistemologicznego rdzenia, uwypuklając zawsze jeden z aspektów. Widać w tym sposób na wyjście z impasu związanego z kryzysem poznawczym współczesności, z wielością kwestii i wątpliwości pozostających bez odpowiedzi czy rozstrzygnięć. Zwrot postrzegam jako rodzaj wyboru drogi. Tu pojawia się ponadto zagadnienie dziejów. Historiozofowie podkreślają dziś narracyjność historii, jej subiektywność, silne ukontekstowanie, zbliżenie do literatury. Spotykają się w tym miejscu rozmaite hasła i założenia myślowe, takie jak m.in. Derridiańska teoria dekonstrukcji waloryzująca pismo (Derrida, 1993; 1999) i jednocześnie przestrzegająca przed pułapką tegoż, kultura indywidualizmu (Jacyno, 2007), podanie w wątpliwość istnienia jedynej obowiązującej prawdy, także historycznej (Ankersmit, 2004; Domańska, 2006; Domańska, red., 2010; White, 2009). Niezależnie od tego przedmiotem historii języka wciąż pozostaje język, choć na ogół inaczej (szerzej) rozumiany i ujmowany.

Obecną sytuację kulturową, ale też naukową w odniesieniu do nauk humanistycznych (po części również społecznych) należy określić jako teksto- i dyskursocentryczną. Postmodernistyczne ścieżki myśli prowadzą do tekstu jako fenomenowi złożonego, faktu znakowego, co powoduje, że obserwacją obejmujemy nie tylko linearnie wyodrębnione całości komunikacyjne o charakterze werbalnym, ale też ogólnie pojęte teksty kultury, które, poddane

procesowi semiozy, stanowią chętnie podejmowany i wdzięczny przedmiot badań. Towarzyszy temu przekonanie o dyskursowym charakterze komunikacji. Dyskurs, wyrastający między innymi z inspiracji ustaleniami Michela Foucaulta¹³, wzbogaca refleksję, także lingwistyczną, o pierwiastek społeczny w szerokim rozumieniu kontekstu i uwarunkowań działań komunikacyjnych. Wskazane tendencje wpływają w sposób znaczący na badania historycznojęzykowe: ich obszar stopniowo się poszerza (choć metody tradycyjne, od dawna obecne w historii języka, pozostają aktualne), anektując kolejne przyczółki, pobudza także do poszukiwań nowych, inter- i transdyscyplinarnych rozwiązań metodologicznych, co zdają się potwierdzać najnowsze badania z zakresu interesującej nas dyscypliny (Pastuch, Siuciak, red., 2018). W poszerzeniu zakresu historii języka (i językoznawstwa w ogóle) dostrzegam szansę na jej większą widoczność, także w obszarze samej humanistyki. Warto zauważyć, że historycy nauki w ostatnich latach z należnym pietyzmem odnotowują wkład lingwistyki w rozwój idei humanistycznej. Rens B o d w swej monografii o znaczącym tytule *Historia humanistyki. Zapomniane nauki* (2013¹⁴) wskazuje na kilka najdonioślejszych odkryć w refleksji językoznawczej, które miały znaczący wpływ na przeobrażenia myśli w ogóle. Wymienia m.in.: epokowe ustalenia natury gramatycznej okresu Starożytności (nie tylko europejskiej), pietyzm filologiczny i uznanie wartości niektórych języków narodowych w Średniowieczu, nowatorskie (choć początkowe) badania nad nową logiką, pokrewieństwem języków czy językami sztucznymi w okresie wczesnej nowoczesności i wreszcie dalszy rozwój opisu logicznego języka oraz pełne systemy opisu tegoż (strukturalizm i generatywizm), stanowiące przykład naukowych (w sensie: scjentyistycznych) teorii i metod – w wiekach XIX i XX. Autor, prezentując postawę generalizującą, stara się dostrzec w rozwoju myśli humanistycznej pewne prawa ogólne i rozszerzyć je na poszczególne dyscypliny:

¹³ Swoją koncepcję dyskursu wiedzy-władzy M. Foucault (2006; 2009) rozszerzył także na dziedzinę nauk humanistycznych.

¹⁴ Wydanie oryginalne, w języku niderlandzkim, ukazało się w 2010 roku.

In toto zatem jest to książka o historii *metodycznych zasad, jakie wypracowano w naukach humanistycznych, oraz schematów, jakie za ich pomocą odnaleziono w materiale nauk humanistycznych (język, literatura, muzyka, sztuka, przeszłość)*. Znalezione schematy mogą być prostymi regułami – wraz z wyjątkami – ale mogą się również składać ze złożonych systemów reguł, jak na przykład gramatyki [...]. Moje pojęcie „schematów” obejmuje praktycznie wszystko, co leży między nieprecyzyjnymi prawidłowościami a ścisłymi prawami.

B o d, 2013: 25

Przy takich, precyzyjnych i metodycznych, założeniach koncepcja opisu nauk humanistycznych pozostaje niezwykle szeroka, obejmuje rozległe perspektywy, uwzględnia rozmaite dyscypliny, setki przykładów i nazwisk. Zdaje tym samym sprawę z wkładu „nauk o duchu”, włączając w nie lingwistykę, do refleksji nad światem, jego naturą i nieskończoną złożonością.

Przy trudnym do zaprzeczenia kryzysie wielu pojęć odnoszących się do języka, takich jak: dualizm, esencjalizm, referencja czy relatywizm, a także ich kompleksowości (Bińc z yk, 2007), mowa ludzka pozostaje wciąż wielką tajemnicą, skłaniającą do jej zgłębiania. To zadanie stoi między innymi, a może przede wszystkim, przed historykami języka, ten bowiem stanowi najbardziej „ludzki” (oprócz kultury) z atrybutów człowieka. Historia pozwala ogrom zagadnień kojarzonych z językiem w jakimś stopniu objąć, może nawet częściowo uporządkować, a tym samym przybliżyć, złożyć z ocalałych fragmentów obraz, szkic chociażby czy może pełną pustych miejsc mozaikę. Wszystko to zdaje się spajać myśl humanistyczna, której przedmiotem jest i językoznawstwo, i historia, a inne dyscypliny na zasadzie komplementarności dopełniają opisu. Humanistyka zatem pozostaje dziedziną niemożliwą do przecenienia:

Reasumując, jeżeli się twierdzi, że nauka o tyle ma sens, o ile badając jakieś zjawiska daje społeczeństwu możliwość zapoznania nad nimi i wykorzystania ich do określonych celów przez wskazanie odpowiednich metod i narzędzi, to humanistyka takiej możliwości nie dostarcza. Nie służy ona żąd-

nym tego rodzaju społecznym celom. Ma natomiast wartość sama w sobie, podobnie zresztą jak i inne nauki teoretyczne, będąc wyrazem ludzkiego dążenia do poznania. W wypadku humanistyki chodzi o poznanie szczególne, poznanie samego człowieka. Humanistyka jest to myślenie o ludzkim myśleniu, o twórczych mocach człowieka realizujących się w dziełach. I niczego nie potrzeba więcej, by uznać jej rangę i ważność. Jesteśmy bowiem ludźmi.

Skarga, 1999: 128

Literatura

- Aitchison J., 2002: *Ziarna mowy. Początki i rozwój języka*. Przeł. M. Sykurska-Derwojed. Warszawa.
- Ankersmit F.R., 2004: *Narracja, reprezentacja, doświadczenie. Studia z teorii historiografii*. Red. i wstęp E. Domańska. Kraków.
- Bińczyk E., 2007: *Obraz, który nas zniewala. Współczesne ujęcia języka wobec esencjalizmu i problemu referencji*. Kraków.
- Bod R., 2013: *Historia humanistyki. Zapomniane nauki*. Przeł. R. Pucek. Warszawa.
- Borawski S., 2000: *Wprowadzenie do historii języka polskiego. Zagadnienia historiozoficzne*. Warszawa.
- Derrida J., 1993: *Pismo filozofii*. Wybór i przedmowa B. Banasiak. Kraków.
- Derrida J., 1999: *O gramatologii*. Przeł. B. Banasiak. Warszawa.
- de Saussure F., 2002: *Kurs językoznawstwa ogólnego*. Przekł. K. Kasprzyk. Wstęp i przypisy K. Polański. Warszawa.
- Domańska E., 2006: *Historie niekonwencjonalne. Refleksja o przeszłości w nowej humanistyce*. Poznań.
- Domańska E., red., 2010: *Teoria wiedzy o przeszłości na tle współczesnej humanistyki. Antologia*. Poznań.
- Foucault M., 2006: *Słowa i rzeczy. Archeologia nauk humanistycznych*. Przeł. T. Komendant. Gdańsk.
- Foucault M., 2009: *O archeologii nauk*. Przeł. A. Bandura. W: *Język, dyskurs, społeczeństwo. Zwrot lingwistyczny w filozofii społecznej*. Red. L. Rasiński. Warszawa, s. 307–333.

- Hegel G.W.F., 2013: *Wykłady z historii filozofii*. T. 1. Przekł., wstęp, komentarz Ś.F. Nowicki. Przekł. przejrzał A. Węgrzecki. Warszawa.
- Ivić M., 1975: *Kierunki w lingwistyce*. Przeł. K. Feleszko, A. Wierzbicka. Wrocław.
- Jacyno M., 2007: *Kultura indywidualizmu*. Warszawa.
- Klemensiewicz Z., 1961-1972: *Historia języka polskiego*. T. 1-3. Warszawa.
- Kmita J., red., 1978: *Zagadnienie przełomu antypozytywistycznego w humanistyce*. Warszawa-Poznań.
- Kotarbiński T., 1986: *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk*. Warszawa.
- Kuhn T.S., 2001: *Struktura rewolucji naukowych*. Przeł. H. Ostromęcka. Warszawa.
- Maciaszek J., 2006: *Filozoficzne i logiczne podstawy językoznawstwa (wybrane zagadnienia)*. W: *Metodologie językoznawstwa. Podstawy teoretyczne*. Red. P. Stalmaszczyk. Łódź, s. 9-37.
- Muszyński Z., 2006: *Założenia filozoficzne w koncepcjach językoznawczych*. W: *Metodologie językoznawstwa. Podstawy teoretyczne*. Red. P. Stalmaszczyk. Łódź, s. 38-56.
- Muszyński Z., 2007: *Epistemologiczne problemy w lingwistyce*. W: *Epistemologia współcześnie*. Red. M. Hetmański. Kraków (ebook).
- Pastuch M., Siuciak M., red., 2018: *Historia języka w XXI wieku. Stan i perspektywy*. Współpraca red. K. Wąsińska, W. Wilczek. Katowice.
- Paveau M.-A., Sarfati G.-É., 2009: *Wielkie teorie językoznawcze. Od językoznawstwa historyczno-porównawczego do pragmatyki*. Przekł. I. Piechnik. Kraków.
- Popper K.R., 2002: *Logika odkrycia naukowego*. Przeł. U. Niklas. Warszawa.
- Renfrew C., 2001: *Archeologia i język. Łamigłówka pochodzenia Indo-europejczyków*. Przekł. E. Wilczyńska, A. Marciniak. Warszawa-Poznań.
- Skarga B., 1999: *O nieużyteczności humanistyki*. W: *Eadem: O filozofię bać się nie musimy. Szkice z różnych lat*. Warszawa, s. 121-129.
- White H., 2009: *Proza historyczna*. Red. E. Domańska. Przekł. R. Borysławski. Kraków.
- Żywieczyński P., Wacewicz S., 2015: *Ewolucja języka. W stronę hipotez gesturalnych*. Toruń.

Artur Rejter

Language – history – humanities

Summary

In the article, an attempt at the exposition of mutual references between the terms contained in the title has been made. The author has indicated the value of humanities among others by its alliances with history, which completes the image of language subjected to various metamorphosis of different motivations. Attention has also been paid to the situation of contemporary philosophical thought, which impacts on general cognitive atmosphere and determines the undertaken problems as worth making reflection upon.

Key words: language, history, humanities, philosophy, postmodernism

Артур Рейтер

Язык – история – гуманистика

Резюме

В статье предпринимается попытка охарактеризовать соотношение между понятиями, перечисленными в её названии. Подчёркивается значение гуманитарных наук, в частности, благодаря их связям с историей, которая, в свою очередь, дополняет образ языка, подвергающегося различным преобразованиям. Обращается также внимание на ситуацию современной философской мысли, которая оказывает влияние на общую познавательную атмосферу и определяет, какие проблемы, по мнению исследователей, заслуживают рассмотрения.

Ключевые слова: язык, история, гуманистика, философия, постмодернизм